

**Туининг проект, финансиран
от Европейския съюз**

**Twinning Project Funded by
the European Union**

**УКРЕПВАНЕ НА РЕГУЛАТОР-
НИЯ И НАДЗОРНИЯ
КАПАЦИТЕТ НА
ФИНАНСОВИТЕ РЕГУЛАТОРИ**

**STRENGTHENING THE
REGULATORY AND
SUPERVISORY CAPACITY OF
THE FINANCIAL REGULATORS**

между

between

Българската народна банка,
Централната банка на Нидерландия,
Комисията за финансов надзор
на Република България

the Bulgarian National Bank,
De Nederlandsche Bank,
the Bulgarian Financial Supervision
Commission

и

and

Министерството на финансите,
Централната банка на Черна гора,
Комисията за ценни книжа
и фондови борси,
Агенцията за застрахователен
надзор на Черна гора

the Ministry of Finance,
the Central Bank of Montenegro,
the Securities and Exchange
Commission,
the Insurance and Supervision
Agency

Обща информация

General Information

Цел на проекта

Подобряване ефективността на институционалния и регулаторния капацитет на регулаторите във финансовия сектор за надзор на финансовия пазар и финансовите институции в съответствие с изискванията на европейското законодателство.

Партньори от държавите – членки на Европейския съюз

Българската народна банка – *водец партньор*

Централната банка на Нидерландия – *младши партньор*

Българската Комисия за финансов надзор – *младши партньор*

Институции-бенефициенти от Черна гора

Министерството на финансите
Централната банка на Черна гора (ЦБЧГ)
Комисията за ценни книжа и фондови борси
Агенцията за застрахователен надзор

Продължителност

24 месеца

Общо финансиране от ЕС

1 199 966.94 евро

Project Purpose

Improve efficiency and effectiveness of the institutional and regulatory capacities of the financial sector regulators to supervise financial market and institutions in line with EU *acquis*.

European Union Member State Partners

Bulgarian National Bank – *Lead partner*

De Nederlandsche Bank – *Junior partner*

Bulgarian Financial Supervision Commission – *Junior partner*

Beneficiary Institutions of Montenegro

Ministry of Finance
Central Bank of Montenegro
Securities and Exchange Commission
Insurance Supervision Agency

Duration

24 months

Total EU financing

EUR 1,199,966.94

Кратък преглед на резултатите

Results in Brief

Планираните общо **59** дейности бяха осъществени от **85** висококвалифицирани експерти от държавите – членки на Европейския съюз (ЕС). Експерти от Българската народна банка, Централната банка на Нидерландия и българската Комисия за финансов надзор работиха **744** човекодни в **121** мисии в Черна гора. Повече от **250** местни експерти от институциите-бенефициенти, банковия и небанковия сектор, от други държавни институции и неправителствения сектор участваха в проекта. В резултат от интензивната и мащабна дейност са постигнати всички планирани **119** показателя, което доведе до усъвършенстване на регулаторната рамка на финансовия надзор, засилване капацитета на финансовите регулатори и до голям напредък в хармонизирането на законодателството на Черна гора с достиженията на общностното право на ЕС във финансовия сектор. **Осем** нови закона и повече от **10** нови наредби транспонират **15** основни директиви на ЕС, които формират гръбнака на финансовото регулиране в ЕС. Предвид важната роля на финансовия сектор страната не само отбеляза напредък в интегрирането си с ЕС, но също така придоби нова правна рамка, която ще обслужва

All **59** planned activities were implemented by **85** highly professional EU member state experts from the Bulgarian National Bank, De Nederlandsche Bank and the Bulgarian Financial Supervision Commission who worked out **744** man-days in **121** missions to Montenegro. More than **250** local experts were involved in the project both from the direct beneficiary institutions and from the banking and non-banking sectors, from other public authorities, and non-government sector. As a result of all this intensive and massive work all the planned **119** benchmarks were achieved which led to strengthening of the financial supervision regulatory framework and the financial regulators' capacity and to a great advancement in the harmonisation of the Montenegrin legislation with the EU *acquis communautaire* in the financial sector. The **8** new laws and more than **10** new regulations transpose the **15** core EU directives that form the backbone of the financial regulation in the EU. Taking into consideration the important role of the financial sector, not only has the country advanced rapidly towards EU integration, but it has also acquired a new legal frame-

по-добре целите за стабилност и развитие на сектора на финансовите услуги и защитата на потребителите. Екипът на проекта подготви законовата рамка, но по-важното е, че създаде вътрешни механизми за ефективното ѝ изпълнение – приети са повече от 29 вътрешни правилници, процедури, наръчници, инструкции и др.; 3500 страници са преведени и са на разположение на експертите и заинтересованите страни.

В резултат на съвместната работа и всеобхватното обучение в рамките на 126 човекодни, 14 проучвателни посещения, 2 международни семинара в чужбина и 22 семинара и работни срещи в Черна гора местните експерти придобиха необходимия капацитет за по-нататъшно приваждане на законодателството на Черна гора в съответствие с изискванията на ЕС и тяхното приложение.

Проектът се ползва от опита на голям брой държави – членки на ЕС, включително Испания, Германия, Австрия, Италия и др.

Сътрудничеството между финансовите надзорни органи е допълнително засилено на вътрешна и презгранична основа. На национално ниво Черна гора въведе мерки за финансова стабилност в съответствие с най-добрите

work that will better serve the goal of stability and development of the financial services sector and protection of consumers. The project team prepared the legal framework, but what is more important it also established the internal mechanisms for an efficient implementation – more than 29 internal rules, procedures, guidebooks, instructions, etc. were adopted, 3,500 pages were translated and made available to both the experts and the stakeholders.

As a result of the joint work and the extensive training of 126 man days, 14 study visits; 2 international seminars abroad and 22 seminars and workshops in Montenegro, the local experts acquired the needed capacity to further align the Montenegrin legislation with the EU requirements and to implement it.

The project involved the experience of a wide number of EU member states including Spain, Germany, Austria, Italy and other.

The cooperation between the financial supervision authorities is further strengthened internally and on cross-border basis. At the national level Montenegro established financial stability arrangements in line with

международни практики. Съветът за финансова стабилност започна работа преди година и функционира успешно, сключени са няколко меморандума за разбирателство и са сформирани съвместни междуинституционални работни групи с цел да се подготвят правни актове за хармонизиране.

Четири институции-бенефициенти участваха в широкообхватно обучение относно задачите и отговорностите на финансовите органи в процеса на преговори за членство в ЕС.

КОМПОНЕНТ 1

Дейности в подкрепа на функциите на ЦБЧГ в сферата на банковия надзор и поддържането на финансовата стабилност

Значителна подкрепа беше оказана на функциите на ЦБЧГ в сферата на банковия надзор и поддържането на финансовата стабилност в областта на законодателството, изготвянето на указания и отчетни форми, изграждането на капацитет и сътрудничеството.

От най-голямо значение за стабилността на банковия сектор беше влязането в сила на Наредбата за капиталовата адекватност, която значително

the best international practices. The high level Financial Stability Council started operation a year ago and is successfully functioning, several MOUs were concluded and joint inter-institutional working groups were formed with the aim to prepare legal harmonisation acts.

The four beneficiaries received extensive training on the tasks and responsibilities of the financial authorities in the process of negotiation for EU membership.

COMPONENT 1

Activities in Support of the CBM Banking Supervision and Financial Stability Function

There was a significant impact over CBM banking supervision and financial stability function in the area of legislation, preparation of instructions and reporting formats, capacity building and cooperation.

The most significant effect for the stability of the banking sector has the enactment of the Capital Adequacy Decision. The new CAD

подобри регулаторните механизми на ЦБЧГ като предпоставка за финансова стабилност.

Един от най-съществените успехи на проекта в банковия сектор е подготовката на цялостна рамка за изпълнението на изискванията по втория стълб на „Базел II“. Въвеждането на концепцията за *Процеса на вътрешен анализ на адекватността на капитала (ICAAP)* подобрява значително връзката между рисковия профил на банките, управлението на риска и капитала. Задължителното прилагане на *ICAAP* ще гарантира, че банките адекватно ще идентифицират, оценяват, агрегират и наблюдават рисковете, на които са изложени, ще поддържат достатъчен капитал, съответстващ на техния рисков профил, и ще изграждат надеждни системи за управление на риска. Сега за първи път 11-те банки в Черна гора ще започнат да подават своите отчети по *ICAAP*. *Процесът по надзорен преглед и оценка (SREP)* ще наложи нови изисквания за надзорния орган по отношение на оценката на *ICAAP* в банките, преглед на всички съществени рискове, на които са изложени банките, и надеждността на вътрешното им управление и управлението на риска. Изпълнението на изискванията по втория стълб на „Базел II“ ще даде възможност на надзорните органи да га-

sustainably fostered regulatory mechanisms of the Central Bank as a prerequisite for the financial stability.

One of the most substantial contributions of the project in the banking sector is the preparation of the whole framework for the implementation of Pillar II requirements of the Basel II Accord. The introduction of the *Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP)* concept will sustainably foster relationship between banks' risk profile, risk management, and capital. The ICAAP requirement will ensure that banks adequately identify, measure, aggregate and monitor risks they are exposed to, hold adequate capital in relation to their risk profile and establish sound risk management systems. For the first time, the 11 banks in Montenegro will start submitting their ICAAPs. *Supervisory Review and Evaluation Process (SREP)* will impose new requirements for the supervisory authority with regard to the evaluation of ICAAP, review of all material risks banks are exposed to, and reliability of their internal governance and risk management.

рантират, че банките имат достатъчно капитал за обезпечаване на всички съществени рискове, на които са изложени при своите операции. Приложението на тези изисквания ще гарантира, че рисковете, свързани с банковите операции, подходът и системите за управление на риска ще са адекватни на планирането на банковия капитал и ще дадат възможност на надзорните органи да гарантират, че банките разполагат с достатъчно капитал, за да се справят с всички съществени рискове, на които са изложени при своите операции.

Основни резултати

- Изготвен е задълбочен анализ на несъответствието (*gap analysis*) за идентифициране на основните области, в които са необходими промени в законодателството, за да бъде то в съответствие с изискванията на ЕС за финансовия сектор като цяло;
- Изготвени са 5 таблици за съответствие на действащото законодателство с основните директиви на ЕС, включително Директивата за капиталовите изисквания (*CRD III*) и *CRD IV*;
- План за действие за прилагането на „Базел II“ е изготвен и приет от УС на ЦБЧГ през септември 2010 г.;
- Управителният съвет на ЦБЧГ прие новата **Наредба за капиталовата**

The implementation of Pillar II will enable the supervisory authority to ensure that banks have sufficient capital to support all material risks to which they are exposed in their operations. The implementation of Pillar II will ensure that banking risks, risk management approach and systems will be commensurate with their capital planning and will enable the supervisory authority to ensure that banks have sufficient capital to handle all material risks they are exposed to in their operations.

Main results

- A comprehensive Gap analysis was prepared aiming at identifying the main areas where changes in the legislation are needed in order to comply with the EU requirements in the whole financial sector;
- 5 transposition tables were prepared for the compliance of current laws with the core EU directives, including Capital Requirements Directive (*CRD III*) and *CRD IV*;
- Action Plan for the Basel II implementation was prepared, adopted by the CBM Council in September 2010 and implemented;

- адекватност**, която ще се прилага от 1 януари 2012 г.;
- Изготвен е проект за ново **Решение на ЦБЧГ за публичното оповестяване**, което се предвижда да бъде прието в края на 2011 г.;
 - Изготвени са **Решение за начина на изчисляване на банковите експозиции** и **Решение за изменения на Решението на ЦБЧГ относно минималните стандарти за управление на кредитния риск**; те ще бъдат приети от УС на Банката през 2012 г.;
 - Съвместно е подготвено Ръководство за хибридните инструменти, включени в капитала от първи ред. То ще служи като ръководство за подготвените изменения на новата Наредба за капиталовата адекватност в областта на собствения капитал и хибридните инструменти;
 - Като инструмент за прилагане на режима за големите експозиции са подготвени Насоки за големите експозиции, които ще влязат в сила през 2012 г.;
 - Изготвени са отчетни форми за големите експозиции и ръководство за използването им и след като се приеме решението за начина на изчисляване на банковите експозиции и решението за изменения на решението на ЦБЧГ
- **New CBM Capital Adequacy Decision** was prepared, adopted by the CBM Council and came into force. Implementation starts from 1 January 2012;
 - **New CBM Decision on Public Disclosure** was prepared and it is envisaged to be enacted at the end of 2011.
 - **Decision on the Manner of Calculating Bank's Exposures and Decision on amendments to the CBM Decision on Minimum Standards for Credit Risk Management** were prepared and will be adopted by the CBM management in 2012.
 - **Guidance for Core Capital Hybrid Instruments** was jointly prepared and will serve as guidance for the prepared amendments to the new CAD in the area of own funds and hybrids;
 - **Guidelines on Large Exposures** were prepared as a tool for the implementation of the large exposures regime which will be implemented in 2012;
 - **Reporting Forms on Large Exposures and Guidance on reporting forms for large**

относно минималните стандарти за управление на кредитния риск, банките ще бъдат задължени да се съобразяват с новата система за отчитането на големите експозиции;

- Вътрешни насоки за признаване и наблюдение на агенциите за външна кредитна оценка са подготвени и приети от УС на Банката;
- Изготвен е цялостен Общ формат за отчетност на банките, а инфраструктурата за прилагането му е в процес на подготовка;
- Изготвен е писмен доклад за най-добрите практики за консолидиран надзор върху банковите групи. Той ще бъде използван от банковия надзор в случай на консолидация;
- Вътрешен правилник за *Процеса по надзорен преглед и оценка (SREP)* бе подготвен и приет от УС на Банката;
- Пакет документи по втория стълб на „Базел II“ е подготвен и включен в новата Наредба за капиталовата адекватност. Той включва Насоки за банките относно *Процеса по надзорен преглед и оценка (SREP)* и *Процеса на вътрешен анализ на адекватността на капиталала (ICAAP)* и отчетните форми по него. Освен това след удължаването на срока на проекта бяха изготвени Насоки за лихвения риск в бан-

exposures were prepared and after the Decision on the Manner of Calculating Bank's Exposures and Decision on amendments to the CBM Decision on Minimum Standards for Credit Risk Management are adopted, banks will be required to comply with the new reporting system;

- Internal Guidelines for Recognition and Monitoring of External Credit Assessment Institutions were prepared and adopted by the CBM Council;
- The entire Common Reporting Format for banks was prepared and the infrastructure for the implementation is under preparation;
- Written report on the best practices for consolidated supervision of banking groups was prepared and will be used by the supervision department in case of consolidation;
- Internal SREP guidebook was prepared and adopted by the CBM Council;
- Pillar II documents pack was prepared and included in the new Capital Adequacy Decision: SREP

ковите портфейли (*IRRBB*), Насоки за концентрацията на риск и Насоки за провеждане на стрес-тестове. От 2012 г. всички банки ще подлежат на съобразяване с този пакет изисквания;

- Вътрешна рамка за координация и сътрудничество в рамките на надзорните колегии е подготвена и приета от УС на Банката;
- Подготвени са **Решение** и Насоки за изискванията относно възнагражденията в банките в съответствие с Директивата за капиталовите изисквания (*CRD III*);
- Законът за **Съвета за финансова стабилност** е приет и влезе в сила през 2010 г.; той установи нови правила за финансова стабилност в Черна гора в съответствие с най-добрите практики. Съветът за финансова стабилност беше създаден и функционира;
- Укрепена е функцията за поддържане на финансова стабилност във всички институции-бенефициенти. Създадена е и дирекция по финансова стабилност в ЦБЧГ;
- Беше изготвен **Законът за финансовите обезпечения**, който напълно хармонизира законодателството на Черна гора с изискванията на Директива 2002/47/ЕО относно финансовите обезпечения и Директива 2009/44/ЕО

and ICAAP Guidelines for the banks and ICAAP reporting form. Furthermore, IRRBB Guidance, Concentration risk Guidance and Stress-testing Guidance were prepared during the extension of the project. All banks will comply with this pack starting from 2012.

- Internal framework for coordination and cooperation within colleges of supervisors was prepared and adopted by the CBM Council;
- **Decision** and Guidelines on the Requirements on Remuneration in Banks in compliance with the CRD III were prepared.
- The **Law on Financial Stability Council** was adopted and came into force in 2010 establishing the new financial stability arrangements in Montenegro in compliance with the best practices. The Financial Stability Council was established and functions.
- The internal financial stability function in all the beneficiary institutions was strengthened. CBM Financial Stability Department was also set up;
- The **Law on Financial Collateral Arrangements** was prepared which

за изменение на Директива 98/26/ЕО относно окончателността на сетълмента в платежните системи и системите за сетълмент на ценни книжа и на Директива 2002/47/ЕО относно финансовите обезпечения по отношение на свързаните системи и вземанията по кредити;

- Управителният съвет на ЦБЧГ прие **Решение за задължителните елементи при паричните преводи**, отнасящи се до платеца (ДВ, № 15/11), за постигане на пълно съответствие с Регламент (ЕО) № 1781/2006. С приемането на това Решение са определени задължителните реквизити относно платеца в платежното нареждане при парични преводи в страната и чужбина, за да се предотврати използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма. Други три законопроекта за изменение на черногорското законодателство се отнасят за промени в Закона за националните платежни операции (ДВ, № 61/08), Закона за операциите по текущата и капиталовата сметка на платежния баланс и Решението за условията и реда за извършване на определени дейности при изпълнение на парични преводи от посредник (ДВ, № 24/09). Решено е, че трите проекта за измене-

fully harmonises the Montenegrin legislation with the requirements of Directive 2002/47/EC on financial collateral arrangements and Directive 2009/44/EC amending Directive 98/26/EC on settlement finality in payment and securities settlement systems and Directive 2002/47/EC on financial collateral arrangements as regards linked systems and credit claims.

- The CBM Council enacted a **Decision on obligatory elements for money transfer** referring to payer (Official Gazette N 15/11) to fully comply with EC Regulation 1781/2006. By enacting this Decision, the obligatory elements were defined for the payment order for money transfer in the country and abroad for payer in order to prevent the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing. Other three draft proposals for amending Montenegrin legislation refer to the changes in the Law on National Payment Operations (OGM 61/08), Law on Foreign Current and Capital Operations and Decision on the Conditions and Manner of Performing Certain Activities Involved in the Transfer Execution by the Agent (OGM 24/09). It was decided that all three draft

ния ще бъдат включени в бъдещото ново платежно законодателство в съответствие с Директивата за платежните услуги;

- В областта на платежните услуги екипът започна подготовката на закон, който ще транспонира изискванията на Директива 2007/64/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2007 г. относно платежните услуги на вътрешния пазар. Това ще създаде нова правна рамка за доставчиците на платежни услуги и за защита на потребителите на платежни услуги. ЦБЧГ подготви план за действие за транспониране на Директивата за платежните услуги. Директивата беше представена и на търговските банки.

amendments will be incorporated into the future new payment legislation in accordance with Payment Services Directive.

- In the payment service area the team started preparing the law which will transpose the requirements of Directive 2007/64/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on payment services in the internal market. This will create new legal framework for payment service providers and protection of consumers of payment services. The CBM staff prepared an Action plan for transposition of the PSD. The directive was presented also to the commercial banks.

КОМПОНЕНТ 2

Дейности, свързани с Комисията за ценни книжа и фондови борси (КЦКФБ)

В областта на ценните книжа значителен напредък бе отбелязан в общата философия на регулирането и надзора на черногорския капиталов пазар. Проведеното обучение и изготвените надзорни ръководства не само обогатиха информираността по отделните теми,

COMPONENT 2

Activities Related to the Securities and Exchange Commission (SEC)

In the area of securities, noticeable progress was made in the overall philosophy of regulation and supervision of the Montenegrin capital market. All the trainings conducted and supervisory manuals

но и допринесоха черногорската Комисия за ценни книжа и фондови борси да осъзнае новата роля, задължения и възможности, които единният пазар на ЕС за финансови услуги предоставя на заинтересованите страни.

Основни резултати

- Изготвени са два законопроекта (Закон за инвестиционните фондове и Закон за ценните книжа);
- **Законопроектът за ценните книжа** привежда в съответствие черногорското законодателство с изискванията на четири директиви, а именно: 2003/6/ЕО относно търговията с вътрешна информация и манипулирането на пазара (Директива за пазарната злоупотреба); 2003/71/ЕО относно проспекта, който следва да се публикува, когато публично се предлагат ценни книжа или когато се допускат ценни книжа до търгуване (Директива за проспектите); 2001/34/ЕО относно допускане на ценни книжа до официална регистрация на фондова борса и относно информацията, която подлежи на публикуване; 2004/109/ЕО относно хармонизиране на изискванията за прозрачност по отношение на информация за емитентите, чиито ценни книжа са допуснати за търгуване на регулиран па-

prepared not only created awareness about the different topics, but also contributed for the establishment of a new perception of the SEC and other stakeholders about their role, obligations and opportunities within the large framework of the single EU market of financial services.

Main results

- 2 draft laws (Law on Investment Funds and Law on Securities) were prepared.
- The **Draft Securities Law** harmonizes the Montenegrin legislation with four directives, namely: 2003/6/EC on insider dealing and market manipulation (Market Abuse Directive), 2003/71/EC on the prospectus to be published when securities are offered to the public or admitted to trading (Prospectus Directive), 2001/34/EC on the admission to official stock exchange listing and on information to be published on those securities, 2004/109/EC on the harmonization of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market (Transparency Directive) in the securities field.

зар (Директива за прозрачността) в областта на ценните книжа. Това е значителна стъпка напред към разработване на съвременна, хармонизирана с изискванията на ЕС последователна правна рамка. **Законът за инвестиционните фондове** привежда в съответствие черногорското законодателство с изискванията на Директива 2009/65/ЕО (Директива ПКИПЦК IV) и въвежда нов тип инвестиционни инструменти (фондове) за инвестиране на пазара на Черна гора, а именно предприятията за колективно инвестиране в прехвърлими ценни книжа. Те са признати в цял свят като ефективен и гъвкав инвестиционен продукт, който предоставя значителна инвеститорска защита на широк кръг от потенциални инвеститори, включително инвеститори на дребно, като в същото време дава на мениджърите достатъчна свобода при избор на инвестиционни стратегии с оглед постигане на висока възвръщаемост. Очаква се новият закон да доведе до нови възможности за инвестиции на клиенти на дребно при по-високи стандарти за прозрачност и защита на инвеститорите;

- **Законът за търговите предлагания** е консултиран с туининг партньорите

It is a significant step forward to developing a modern, EU-harmonized and consistent legal framework. The **Law on Investment Funds** harmonizes the Montenegrin legislation with Directive 2009/65/EC (UCITS IV Directive) and introduces new type of investment vehicles for the Montenegrin market, namely the Undertakings for Collective Investments in Transferable Securities. These funds are recognized worldwide as an efficient and flexible investment product, affording significant investor protections to a broad pool of potential investors, including retail investors, while still permitting managers sufficient investment latitude to pursue high return strategies. The new law is expected to lead to new investment opportunities to retail clients with higher standards for transparency and investors protection;

- The **Law on Takeover bids** was consulted with the twinning partner and adopted by the Parliament in March 2011;
- Guidance papers for the transposition of all

и приет от Парламента на Черна гора през март 2011 г.;

- Изготвени са документи с насоки за транспониране на всички основни директиви в областта на ценните книжа и пенсията: 2003/71/ЕО (Директива за проспектите); 2001/34/ЕО относно допускане на ценни книжа до официална регистрация на фондова борса и относно информацията, която подлежи на публикуване; 2004/109/ЕО (Директива за прозрачност), 2009/65/ЕО (Директива ПКИПЦК IV); 2004/39/ЕО относно пазарите на финансови инструменти (*MiFID*); 2003/41/ЕО относно дейностите и надзора на институциите за професионално пенсионно осигуряване. Тези ръководни документи идентифицират несъответствията в законодателството на Черна гора, като предлагат решения за преодоляването им. Те ще бъдат използвани като наръчник в процеса на прилагане на съответните директиви в законодателството на Черна гора;
- Изготвени са 9 оперативни наръчника и методически указания, като повечето от тях вече са приложени;
- Проведени са 24 вида обучение, в това число и 2 международни конференции. Обучението помогна на черногорските експерти и на други заинтересовани

the major directives:

2003/71/EC (Prospectus Directive), 2001/34/EC on the admission to official stock exchange listing and on information to be published on those securities, 2004/109/EC (Transparency Directive), 2009/65/EC (UCITS IV Directive), 2004/39/EC on markets in financial instruments (MiFID), 2003/41/EC on the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision, in the area of securities and pensions were prepared, identifying the inconsistencies in the Montenegrin legislation and suggesting solutions thereof. These guidance papers will be used as a handbook during the implementing process of the respective directives in the Montenegrin legislation;

- 9 operational manuals and methodological instructions were prepared and most of them already implemented;
- 24 different trainings were carried out, including 2 international conferences. The training helped Montenegrin experts and other stakeholders to acquire high level of knowledge and competence needed during the EU accession process.

- страна да придобият високо ниво на знания и компетентност, необходими в процеса на присъединяване към ЕС. С цел да се представи по-широк поглед и да се споделят най-добрите практики, партньорите от страните-членки осигуриха участието на лектори от регулаторните органи на Италия, Германия и Испания;
- Едно от най-значимите постижения в съвместната работа на КЦКФБ и партньорите от страните-членки е разработването на **Стратегия за защита и осведоменост на потребителите**. След като бе изготвена в рамките на проекта заедно с план за действие за нейното прилагане, стратегията бе приета от УС на КЦКФБ, като започна работата по изпълнението ѝ. По-малко от половин година по-късно КЦКФБ създаде свой **Информационен център за инвеститорите** и публикува информационни брошури за потребителите. На 12 май 2011 г. бе проведена конференция за защита на потребителите под надслов „Ролята на финансовото образование за ефективна политика за защита на потребителите“ с участието на представители на доставчиците на услуги за инвестиране в ценни книжа, неправителствени организации, работещи в областта на защитата на потребителите, журналисти и експерти от други ор
- In order to present wider view and share the best practices, the MS partner ensured participation of lecturers from the regulatory authorities of Italy, Germany and Spain;
- One of the most tangible achievements of the joint work of SEC and the MS partners was the development of a **Consumer Protection and Awareness Strategy**. After being drafted under the project together with an action plan for its implementation, the strategy was adopted by the Board of the SEC and the beneficiary started its implementation. Less than half a year after starting the implementation of the strategy, the SEC established its **Investors Information Centre** and published information brochures for consumers. A conference on consumer protection was carried out on 12th May 2011 “Role of financial education for an effective consumer protection policy” with the participation of representatives from securities investment service providers, NGOs involved in consumer protection, journalists, and experts from other financial

гани за финансов надзор. Бяха представени брошури на КЦКФБ за инвестициите в ценни книжа и доброволните пенсионни фондове;

- Подписан е **Меморандум за разбирателство** между черногорската Комисия за ценни книжа и фондови борси и българската Комисия за финансов надзор. С този меморандум черногорската КЦКФБ и българската Комисия за финансов надзор изразяват готовността си за сътрудничество, основаващо се на взаимно доверие и разбиране по отношение на надзора върху задграничните структури на инвестиционните посредници и пенсионните дружества, регистрирани в България и в Черна гора.

supervisory authorities. Brochures of SEC on securities investments and voluntary pension funds were presented.

- A **Memorandum of understanding** between the Montenegrin SEC and the Bulgarian FSC was signed. Through this Memorandum of understanding, the SECMN and the BFSC express their willingness to cooperate with each other on the basis of mutual trust and understanding in the supervision of cross-border establishments of investment firms and pension companies incorporated in Bulgaria and in Montenegro.

КОМПОНЕНТ 3

Дейности, свързани със застрахователния надзор

Основните постижения в застрахователния сектор са свързани с привеждане на законодателството на Черна гора в съответствие със застрахователното законодателство на ЕС и повишаване на капацитета на служителите на Агенцията за застрахователен надзор.

Основни резултати

- Изготвени са проект на Закон за изменение и допълнение на **Закона за**

COMPONENT 3

Activities Related to the Insurance Supervision

The main achievements in the insurance sector are related with the alignment of the legislation of Montenegro with the EU legislation for insurance and the enhanced capacity of the ISA staff.

Main results

- Draft Law amending the **Law on Compulsory Transport Insurance**

задължителната транспортна застраховка и таблица за съответствие съгласно законодателството на ЕС относно застраховката „Гражданска отговорност“ – Директива 2009/103/ЕО. Те ще допринесат застрахователните и надзорните практики да бъдат приведени в бъдеще в съответствие със стандартите на ЕС. Законът е в процес на приемане;

- Подготвени са Насоки за извършване на самооценка съгласно основните принципи на Международната асоциация на застрахователните надзорници (*IAIS*);
- Изготвени са Доклад за самооценка и Препоръки за Агенцията за застрахователен надзор (АЗН) съгласно основните принципи на Международната асоциация на застрахователните надзорници. Докладът ще подобри качеството на надзорния процес на АЗН;
- Подготвени са работни планове за инспекции на място и дистанционен надзор с описание на процеса на работа;
- Изготвен е анализ на несъответствието с основните глави на Директивата „Платежоспособност II“. Въз основа на този анализ на несъответствието АЗН ще изготви проект за изменения на част от членовете на Закона за застраховането в съответствие с развитието на законодателната рамка;

and a transposition table were prepared, fully in line with the EU legislation for insurance of motorcar third party liability (MTPL) Directive 2009/103/EC. It will contribute in the future to bringing insurance and supervisory practice in that area in line with the EU standards. The law is in a process of adoption.

- Guidelines on how to perform self-assessment of the core principles of the International Association of Insurance Supervisors (IAIS) were prepared;
- ISA self assessment report of the International Association of Insurance Supervisors (IAIS) core principles and recommendations were prepared. It will improve the quality of the supervision process at the ISA.
- Working plans for off-site and on-site inspections were prepared with a description of the off-site monitoring process and on-site inspection process.
- Gap analysis of core chapters of the Solvency II Directive was prepared. Based upon this gap analysis, ISA will draft amendments to part of the articles of the Insurance Law in accordance with the developments of the legislative frame.

- Изготвени са доклад за оценка и генерален план (пътна карта) с необходимите заключения относно възможностите за транспонирането и прилагането на Директива „Платежоспособност II“ в Черна гора.

- An evaluation report and a master plan (road map) with the necessary conclusions concerning a possible way of transposing and application of Solvency II in Montenegro were prepared.

КОМПОНЕНТ 4

Дейности, свързани с предотвратяване изпирането на пари, финансирането на тероризма и други форми на финансови престъпления

Екипът на проекта постигна значителен напредък при привеждането на политиките и законодателството за борба срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма в съответствие с изискванията на Директива 2006/70/ЕО и Директива 2005/60/ЕО за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма, а също и с препоръките на *MONEYVAL*. Беше укрепен капацитетът на всички отговорни институции, а именно ЦБЧГ, Комисията за ценни книжа и фондови борси и Агенцията за застрахователен надзор на Черна гора, Администрацията за предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма, прокуратурата,

COMPONENT 4

Activities Related to the Prevention of Money Laundering, Terrorist Financing and Other Forms of Financial Crimes

The project team achieved substantial progress in aligning the anti-money laundering and terrorist financing policies and legislation with the relevant requirements of Directive 2006/70/EC and Directive 2005/60/EC on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing and also with *MONEYVAL* recommendations. The capacity of all responsible institutions namely CBM, SEC, ISA, Administration for the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing, prosecutors' offices, police, was further strengthened. Powerful instruments were used in

полицията. Бяха използвани редица мощни средства с цел да се увеличи информираността на обществото относно борбата срещу изпирането на пари.

Основни резултати

- Изготвен е анализ на несъответствието на черногорското законодателство за борба срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма с Директива 2005/60/ЕО, който се използва широко за определяне на приоритетите и мерките за справяне с проблема;
- Изготвен е **Проект на закон за изменение на Закона за предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма** заедно с таблица за съответствие. Законът транспонира изискванията на Директива 2005/60/ЕО и взема под внимание препоръките в последния доклад на *MONEYVAL*;
- За ЦБЧГ, КЦКФБ и АЗН бяха изготвени Наръчник за инспекции при борбата срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма. Те описват процеса и процедурите за инспекции на място и дистанционни проверки; Програмите за инспекции ще бъдат водещи за надзорниците през следващите три години;
- Програмите за инспекции на ЦБЧГ, КЦКФБ и АЗН бяха подготвени и приети от техните управителни съвети;

order to increase public awareness about money laundering.

Main results

- Gap analysis on the compliance of the MN AML/CFT legislation with Directive 2005/60/EC was prepared and broadly used for setting up of priorities and measures to combat the problem;
- **Draft law amending the Law on the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing** was prepared together with the transposition table. The Law transposes the requirements of Directive 2005/60/EC and takes into consideration the recommendations of the recent *MONEYVAL* report;
- AML/CFT Inspection Manuals were prepared for the CBM, SEC and ISA. They describe the process and procedures for the on-site inspections and off-site examinations. The inspection programs will guide supervisors in the coming three years.
- Inspection programs of CBM, ISA and SEC were prepared and adopted by Management Boards;

- Изготвен и въведен е Комуникационен план за повишаване на обществената информираност за Закона за предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма в Черна гора;
- Изготвени са 95 хил. броя информационни брошури за борбата срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма. Те бяха разпространени сред обществеността и финансовите институции. Брошурите са публикувани и на интернет страниците на финансовите надзорни органи;
- Изготвен е и Меморандум за разбирателство при сътрудничеството в борбата срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма между ЦБЧГ, КЦКФБ, АЗН, Министерството на финансите и Администрацията за предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма. Меморандумът за разбирателство ще заздравя сътрудничеството между отговорните институции;
- Служителите на институциите-бенефициенти, обучени в различни техники за инспекции на място и дистанционен надзор, придобиха знания за ЕС и международните стандарти за борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма;
- Communication plan for awareness of the Law on the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing in Montenegro was also prepared and implemented.
- Information brochures on AML/CFT were produced and the 95,000 copies were distributed among the public and the financial institutions. The brochures are also available on the websites of the financial supervision authorities.
- MOU on cooperation between the Central Bank of Montenegro, Securities and Exchange Commission, Insurance Supervision Agency, Ministry of Finance, Administration for the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing on AML/CFT was prepared. The MOU will further strengthen the cooperation between the responsible institutions.
- The BC (beneficiary country) staff was trained in various on-site and off-site inspection techniques, gained knowledge on the EU and international standards on AML/CFT.
- Four workshops and seminars to increase public awareness were held

- В Подгорица бяха проведени четири работни срещи и семинари за обогатяване информираността на журналисти, съдии, прокурори, финансови компании и други заинтересовани страни.

Резултатите от проекта имат устойчиво въздействие върху финансовия сектор и финансовите регулатори в Черна гора.

in Podgorica for journalists, judges, prosecutors, financial companies, etc.

The project results have sustainable impact on the financial sector and financial regulators in Montenegro.